

Лабораторна робота №3

Створення модульних проектів на асемблері у середовищі Visual Studio та вивчення форматів представлення чисел

Мета: Навчитися створювати модульні проекти на асемблері, а також закріпити знання основних форматів представлення чисел у комп'ютері.

Завдання:

1. Створити у середовищі MS Visual Studio проект з ім'ям **Lab3**.
2. Написати вихідний текст програми згідно варіанту завдання. Вихідний текст повинен бути у вигляді двох модулів на асемблері:
  - головний модуль, у якому описується загальний хід виконання програми від початку і до завершення. Цей модуль містить точку входу у програму, впродовж роботи викликає процедури з інших модулів. Вихідний текст головного модуля записати у файл **main3.asm**;
  - другий модуль, який містить процедуру, яка викликається з головного модуля. Цей модуль записати у файл **module.asm**.
3. Додати файли модулів у проект. У цьому проекті кожний модуль може окремо компілюватися.
4. Скомпілювати вихідний текст і отримати виконуваний файл програми.
5. Перевірити роботу програми. Налагодити програму.
6. Отримати результати – кодовані значення чисел згідно варіанту завдання.
7. Проаналізувати та прокоментувати результати та вихідний текст.

Теоретичні відомості

Позиційна система числення

У типовій позиційній системі числення деяке число A представляється множиною цифр: $a_{n-1} a_{n-2} \dots a_1 a_0$.

Числове значення A можна знайти по формулі:

$$A = a_{n-1} r^{n-1} + \dots + a_2 r^2 + a_1 r + a_0, \quad (1)$$

де r – основа системи числення,

n – розрядність,

a_i – цифри числа, зазвичай дорівнюють $0, 1, \dots, r-1$.

Позиція кожної цифри означає показник степені r .

Звичайний двійковий код, який описується формулою (1), використовується для представлення n -бітових позитивних чисел (без знаку).

Доповняльний n -розрядний код числа A можна описати у такий спосіб:

тут вважається, що для представлення $|A|$ достатньо $(n-1)$ розрядів звичайного беззнакового коду. Результат віднімання $r^n - |A|$ дає число з цифрами, які позначимо d_i . Для від'ємних чисел цифра лівого (старшого) розряду двійкового Доповняльного коду дорівнює 1:

Двійковий доповняльний код позитивних чисел утворюється так: до наявних ($n-1$) бітів дописується зліва 0:

Старший розряд називають **знаковим** – його цифра прямо вказує на знак числа (якщо не було переповнення розрядної сітки після виконання деякої операції).

Для перетворення у доповняльний код від'ємного числа ($A < 0$) у двійковій системі замість віднімання можна скористатися таким алгоритмом:

- При виконання операцій додавання та віднімання чисел знакові розряди обробляються так само, як інші розряди.

Формати представлення цілих чисел

Для роботи з цілими числами у архітектурі x86 використовуються формати розрядністю 8-біт (байт), 16-біт (слово), 32-біт (подвійне слово), 64-біт (квадрослово). У кожному з цих форматів передбачена робота як з числами без знаку, так і з числами зі знаком. Числа без знаку кодуються звичайним двійковим кодом. Для чисел зі знаком використовується доповняльний код.

Формати з плаваючою точкою

Математичний опис двійкового числа у форматі з плаваючою точкою:

$$V = (-1)^S 2^E \cdot M,$$

де S – знак, E – експонента, M – мантиса.

Мантиса (M) складається з цілої та дробової частини. Дробова частина позначається як F .

Процесори сімейства x86, як і багато інших процесорів, підтримують двійкові формати з плаваючою точкою стандарту IEEE 754.

Одинарний 32-бітовий формат з плаваючою точкою

1	8 біт	23 біти
S	e	F

Експонента записується у зміщеному коді: $e = E + 127$.

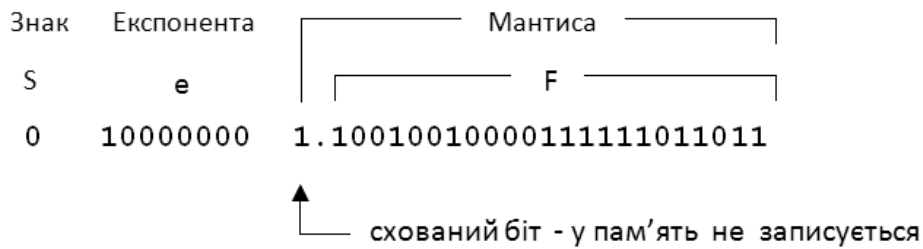
Діапазон для експоненти E : від $E_{min} = -126$ до $E_{max} = +127$. Виходячи з цього, можна оцінити діапазон представлення чисел: $\pm(\text{від } 2^{-126} \text{ до } 2^{+127})$.

Мантиса має вигляд $M = 1.F$, тобто ціла частина завжди дорівнює одиниці. Оскільки це заздалегідь відомо, то для заощадження пам'яті біт цілої частини в пам'ять не записується – цей біт зветься "схованим бітом".

Розглянемо приклад представлення числа у цьому форматі. Спробуємо записати число π (а точніше кажучи, його приблизне значення), надане 30 десятковими розрядами

3.14159265358979323846264338327...

у двійковому 32-бітовому форматі з плаваючою точкою. Отримаємо наступне:

Для зберігання числа у пам'яті, починаючи з деякої адреси, буде записано чотири байти (враховуючи порядок байтів, прийнятий у процесорах Intel):

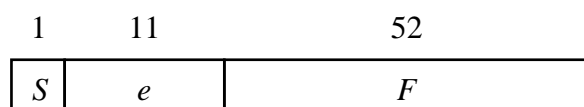
Адреса + 3   **01000000** (знак та старші біти експоненти)
 Адреса + 2   **01001001**
 Адреса + 1   **00001111**
 Адреса числа **11011011** (молодші біти мантиси)

Яка точність представлення чисел у цьому форматі? Отриманий вище двійковий код насправді означає зовсім інше число, аніж було потрібно.

Потрібно: **3.14159265358979323846264338327**
 Отримали: **3.14159274101257318400000000000**

Відмінності починаються з сьомого десяткового розряду. Точність представлення обумовлюється розрядністю мантиси у 24 біти. Відносну похибку можна оцінити як 2^{-24} . Іншими словами, це означає точність 6-7 десяткових розрядів.

Подвійний 64-бітовий формат з плаваючою точкою

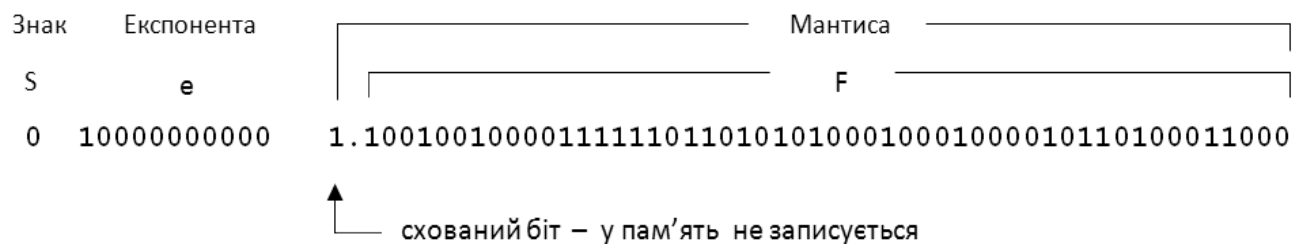
Кодоване значення експоненти: $e = E + 1023$. Експонента E від $E_{min} = -1022$ до $E_{max} = +1023$, тому діапазон представлення чисел: $\pm(\text{від } 2^{-1022} \text{ до } 2^{+1023})$.

Мантиса записується так само, як і у 32-бітовому форматі: $M = 1.F$. Враховуючи схований біт цілої частини, мантиса загалом має 53 біти.

Приклад запису числа у подвійному форматі. У цьому форматі число

3.1415926535897932384626433832795

кодується наступним чином:

У пам'яті записується вісім байтів:

Адреса + 7	01000000
Адреса + 6	00001001
Адреса + 5	00100001
Адреса + 4	11111011
Адреса + 3	01010100
Адреса + 2	01000100
Адреса + 1	00101101
Адреса числа	00011000

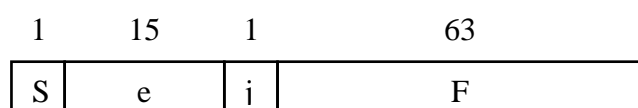
Оцінімо точність подвійного формату.

Потрібно: **3.14159265358979323846264338327**

Отримали: **3.1415926535897932800000000000000**

Тут відмінності починаються з 18-го розряду. Оскільки подвійний формат має 53-бітову мантису, то оцінімо відносну похибку як 2^{-53} . Це відповідає 17-18 десятковим розрядам.

Розширений 80-бітовий формат з плаваючою точкою

Кодоване значення експоненти: $e = E + 16383$.

Діапазон експоненти E : від $E_{min} = -16382$ до $E_{max} = +16383$.

Діапазон представлення (для нормалізованих чисел): $\pm$ (від 2^{-16382} до 2^{+16383}).

У цьому форматі мантиса записується інакше, аніж для 32-, та 64-бітових форматів, і має наступний вигляд:

$$M = j.F,$$

де j – це біт цілої частини, який може бути 0 або 1. Цей біт записується у пам'ять, як і решта бітів. Це зроблено тому, що у розширеному форматі

передбачено виконання операцій також і над ненормалізованими числами, у яких старші біти мантиси можуть бути нулями.

Порядок виконання роботи та методичні рекомендації

Процес створення програми, як правило – це послідовність багатьох кроків невеличких змін. У процесі доведення розробки до бажаного результату часто корисно рухатися шляхом поступового розвитку, щоб у кожний поточний момент мати хоч і не завершену, проте працюючу версію програми. Не варто намагатися одразу все написати, а потім налагоджувати та шукати помилки в громіздкому тексті розкиданому по багатьом модулям. Однією з рекомендацій по створенню нової модульної програми буде така: включайте у проект не одразу усі модулі, а по одному, компілюючи проект після кожного додавання чергового модуля.

1. Створіть у середовищі MS Visual Studio новий проект з ім'ям **Lab3**. Як створювати подібний проект програми на асемблері – про це докладно написано у поясненнях до попередньої лабораторної роботи №2.

2. Додайте у проект порожній файл з ім'ям **main3.asm**. Цей файл буде головним файлом програмного коду. Для спрощення виконання роботи скористайтеся текстом головного файлу *.asm попередньої роботи №2. Скопіюйте текст і у вікні редагування вихідного тексту вилучіть зайві рядки. Запишіть на диск головний файл програми **main3.asm**, у якому поки що тільки скелет, шаблон асемблерного коду програми, яка поки що нічого не робить.

3. Розпочніть компіляцію, якщо виникли помилки – виправте їх. Після успішної компіляції викличте програму на виконання. Закрийте її. Тепер можна доповнювати скелет змістовним кодом.

4. Додайте у проект модуль з ім'ям **module.asm**. Файл module.asm містить текст процедури Str_HEX і наданий нижче:

```
.586
.model flat, c
.code
;процедура StrHex_MY записує текст шістнадцятькового коду
;перший параметр – адреса буфера результату (рядка символів)
;другий параметр – адреса числа
;третій параметр – розрядність числа у бітах (має бути кратна 8)
StrHex_MY proc
    push ebp
    mov ebp, esp
```

```

    mov ecx, [ebp+8]          ;кількість бітів числа
    cmp ecx, 0
    jle @exitp
    shr ecx, 3                ;кількість байтів числа
    mov esi, [ebp+12]         ;адреса числа
    mov ebx, [ebp+16]         ;адреса буфера результату
@cycle:
    mov dl, byte ptr[esi+ecx-1] ;байт числа - це дві hex-цифри

    mov al, dl
    shr al, 4                 ;старша цифра
    call HexSymbol_MY
    mov byte ptr[ebx], al

    mov al, dl                 ;молодша цифра
    call HexSymbol_MY
    mov byte ptr[ebx+1], al

    mov eax, ecx
    cmp eax, 4
    jle @next
    dec eax
    and eax, 3                ;проміжок розділює групи по вісім цифр
    cmp al, 0
    jne @next
    mov byte ptr[ebx+2], 32    ;код символу проміжку
    inc ebx

@next:
    add ebx, 2
    dec ecx
    jnz @cycle
    mov byte ptr[ebx], 0      ;рядок закінчується нулем
@exitp:
    pop ebp
    ret 12
StrHex_MY endp

;ця процедура обчислює код hex-цифри
;параметр - значення AL
;результат -> AL
HexSymbol_MY proc
    and al, 0Fh
    add al, 48                ;так можна тільки для цифр 0-9
    cmp al, 58
    jl @exitp
    add al, 7                  ;для цифр A,B,C,D,E,F
@exitp:
    ret
HexSymbol_MY endp

end

```

Окрім файлу **module.asm** потрібно у робочу папку проекту записати файл заголовку модуля **module.inc**. У файлі заголовку вказуються директивою **EXTERN** імена процедур, які можуть викликатися іншими модулями. Поки що тільки одна така процедура у цьому модулі, тому файл **module.inc** містить один рядок:

```
EXTERN StrHex_MY : proc
```

5. Після того, як у проект додали файл вихідного тексту **module.asm**, скомпілюйте проект і викличте програму на виконання. Якщо усе гаразд, то можна продовжити наповнювати головний файл **main3.asm** потрібним змістом.

6. Як викликати процедуру **StrHex_MY**? Для цього спочатку потрібно у тексті **main3.asm** записати рядок

```
include module.inc
```

Тепер можна використовувати процедуру **StrHex_MY**. Щоб її правильно викликати, необхідно передати потрібні параметри. Які параметри – про це слід прочитати у коментарі в тексті файлу **module.asm**. Надамо приклад виклику процедури **StrHex_MY**:

```
push offset TextBuf  
push offset Value  
push 32  
call StrHex_MY
```

Тут процедура оброблятиме значення 32-бітової перемінної **Value** і повинна записати результат у масив **TextBuf**.

Потім потрібно показати результат – вміст масиву **TextBuf**. Для цього можна скористатися вже відомим діалоговим вікном **MessageBox**:

```
invoke MessageBoxA, 0, ADDR TextBuf, ADDR Caption, MB_ICONINFORMATION
```

Потрібно створити масиви для двох рядків тексту – **Caption** та **TextBuf**. Масив **Caption** вже був у програмах попередніх робіт №1, 2.

Масив для рядку тексту можна створити у програмі, наприклад, так:

```
TextBuf db 64 dup(?)
```

Можна вважати, що текстовий буфер для максимум 63 символів буде цілком придатним для виконання цієї лабораторної роботи. Перевірте це.

Примітка. При виклику діалогового вікна MessageBox вище був вказаний параметр MB_ICONINFORMATION – іменована константа з API Win32. Рекомендується підключити заголовочний файл **windows.inc** у такий спосіб:

```
option casemap :none      ;розрізняють великі та маленькі букви
include \masm32\include\windows.inc
. . .                      ;інші include та includelib
```

7. Щоб запрограмувати дослідження деякого числового значення у 32-бітовому форматі з плаваючою точкою, для цього можна створити 32-бітну перемінну з ім'ям Value, ініціалізувавши її потрібним значенням, наприклад:

```
Value dd 3.14159265358979323846264338327
```

Після виклику процедур StrHex_MY і MessageBoxA отримаємо такий результат:

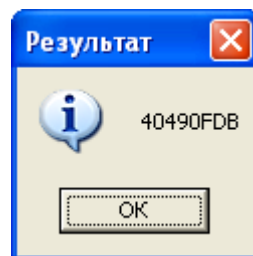

Рис. 1. Шістнадцятковий код 32-бітового числа

Кожна шістнадцяткова цифра відповідає 4 бітам двійкового коду. З восьми символів відтворюється 32-бітний код числа з плаваючою точкою:

4	0	4	9	0	F	D	B
0100	0000	0100	1001	0000	1111	1101	1011

Порівняйте отриманий код із двійковим кодом для π , наведеним у теоретичних відомостях для цієї лабораторної роботи.

Після отримання двійкового коду числа у форматі з плаваючою точкою потрібно виділити біт знаку, біти кодової експоненти та біти мантиси.

Окрім чисел у форматах з плаваючою точкою, програма повинна виводити шістнадцяткові коди і для цілих чисел згідно завданню.

Для того, щоб отримати значення інших типів, можна створювати перемінні за допомогою відповідних директив: DB для 8-бітних перемінних, DW для 16-бітних, DD для 32-бітних, DQ для 64-бітних, DT для 80-бітних. При створенні кожної перемінної ініціалізувати її потрібним значенням.

Варіанти завдання

Номер варіанту (N) згідно списку студентів у журналі. Студент виконує завдання для числових значень X та Y, які обчислюються за формулами:

$$X = N + 10$$

$$Y = 2X$$

Студент має запрограмувати на асемблері вивід шістнадцяткових значень для усіх типів даних відповідно наведеній нижче таблиці. У звіті також надати цю таблицю.

Типи даних, які має обробити програма і показати кодовані значення	Значення	Як потрібно надати у звіті результати виконання програми	
Ціле 8-бітове	X	шістнадцятковий код	двійковий код
	-X	шістнадцятковий код	двійковий код
Ціле 16-бітове	X	шістнадцятковий код	двійковий код
	-X	шістнадцятковий код	двійковий код
Ціле 32-бітове	X	шістнадцятковий код	двійковий код
	-X	шістнадцятковий код	двійковий код
Ціле 64-бітове	X	шістнадцятковий код	
	-X	шістнадцятковий код	
Число у 32-бітовому форматі з плаваючою точкою	X . 0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	-Y . 0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	X . X	шістнадцятковий код	
Число у 64-бітовому форматі з плаваючою точкою	X . 0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	-Y . 0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	X . X	шістнадцятковий код	
Число у 80-бітовому форматі з плаваючою точкою	X . 0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	-Y . 0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	X . X	шістнадцятковий код	

Примітка. Двійковий код можна отримати без комп'ютера, перетворивши отримані відповідні шістнадцяткові коди. Якщо студент при виконанні

лабораторної роботи запрограмує окремою процедурою також і вивід двійкових кодів – оцінка буде підвищена.

Зміст звіту:

1. Титульний лист
2. Завдання
3. Роздруківка тексту програми
4. Роздруківка результатів виконання програми
5. Аналіз, коментар результатів та вихідного тексту
6. Висновки

Контрольні питання:

1. Як створюється 8-бітова перемінна?
2. Як створюється 16-бітова перемінна?
3. Як створюється 32-бітова перемінна?
4. Як створюється 64-бітова перемінна?
5. Як створюється 80-бітова перемінна?
6. Що таке доповняльний код?
7. Що таке експонента числа з плаваючою точкою?
8. Що таке мантиса?
9. Від чого залежить діапазон представлення чисел у форматах з плаваючою точкою?
10. Від чого залежить точність представлення чисел у форматах з плаваючою точкою?
11. Що означає **push offset**?
12. Що означає **call**?